

KRAS KOT NARAVNA IN KULTURNA DEDIŠČINA

PODZEMLJE HRANI NAŠO ZGODOVINO

DUŠAN NOVAK

Vsak geomorfolog (pa tudi marsikateri znanstvenik druge stroke) bo na vprašanje, katere so najbolj pomembne in značilne pokrajine, postavil na prvo mesto značilno pokrajino južnokitajskega krasa. Ta pokrajina je bila že od nekdaj vir inspiracij in radovednosti za popotnike, umetnike in znanstvenike mnogih dinastij, še pred dinastijo Xu Xiaka v 17. stoletju. To traja vse do dandanašnjih dni.

Ta pokrajina je še lepa in skrivnostna. Prav na čelu seznama svetovne naravne dediščine je, piše v zborniku *Karst geomorphology and Hydrology* D. Forda in P. Williamsa (1989).

Kitajski kras ima sicer še druge pokrajine, pomembne za študij razvoja človeške rase. Odkritje ostankov pekinškega človeka v dvajsetih letih tega stoletja v jamah pri Zhoukoudianu 40 kilometrov severozahodno od Bejinga je eno od ključnih odkritij v tem stoletju; starost ostankov so ocenili na vsaj 700 000 let.

Kras je nasploh pomembna shramba prič kulturne in naravne zgodovine. V jamah so nenadomestljivi podatki o razvoju življenja, o nekdanjih klimatskih spremembah in o razvoju zemeljskega površja. Splet na južnem Kitajskem so izkopali zobe in čeljust največjega znanega prednika primatov, ki je bil štiri metre visok! Ostanke največjega ptica so našli v sedimentih v jamah na Novi Zelandiji. Zamrznjeni ostanki ptica vrste Moa v ledu alpskih jam dovoljujejo še druge raziskave, na primer raziskave strukture DNA. Najdbe sesalcev v jamah v 18. in 19. stol. dajo podatke za sklepanje o spremembah klime in okolja v preteklih geoloških obdobjih.

Stenske slikarije, ki so jih našli v nekatereh jamah, prikazujejo lovne živali in prizore z lova ter seveda povedo marsikaj o okolju v preteklih časih. Poleg tega so tudi priče umetniških prizadevanj in duhovnega življenja našega prednika. Najbolj znane so take najdbe v Španiji in v Franciji. To so mednarodno pomembni kraji kulturne dediščine, kjer pa se, žal, srečujejo s težavami, kako to dediščino zaščititi pred škodljivimi vplivi turističnega obiska ter jo ob tem tudi primerno predstaviti javnosti. — Podobne jame so še v Afriki, v Avstraliji in na Papui Novi Gvineji.

Okoli 650 turističnih jam je znanih na svetu, obišče pa jih nad 15 milijonov ljudi letno. Vsa ta množica turistov seveda vpliva na spremembe v klimi in

energijski bilanci podzemlja, kar povzroča škodo na pojavih, ki so velika naravna in kulturna zanimivost.

Ohranitev kraškega ozemlja je v novejšem času v ospredju zanimanja. Mnoga območja skušajo zaščititi kot naravne rezervate ali narodne parke. V novejšem času je eno od najpomembnejših tako zaščitene območij Gunong Mulu na severnem Borneu. Ta svet je bogat z značilnostmi tropskega krasa, z nedotaknjnim ekosistemom, in to v časih, ko povsod po svetu izginja tropski gozd. Kot primer značilnega reliefa se tod nad pragozdom dvigajo konice skalnih stebrov. Tu je tudi vrsta velikih jam, med njimi Lubang Nasib Bagus z veličansko podzemeljsko dvorano Sarawak.

Tudi kamnine, v katerih nastaja kras, so pomemben dejavnik v našem življenju. Apnenec ima ključne zgodovine morja na Zemlji, sledovi sprememb temperature so ohranjeni na vseh kontinentih, okolje starega podzemeljskega sistema je še vedno ohranjeno.

Opustošenju, ki ga je povzročilo življenje v 20. stoletju v krasu, na površju in v podzemlju, je mogoče slediti po vsem svetu. Znanstveni svet se zavzema za to, da bi morali sprožiti mednarodno akcijo, ki bi ohranila to našo, človeško, naravno in kulturno svetovno dediščino. Številne mednarodne strokovne organizacije in združenja si za to že prizadevajo, na prvem mestu v teh prizadevanjih pa bi morali biti tisti, ki na krasu raziskujejo bodisi amatersko, bodisi profesionalno.

40 let prvega osemstisočaka

Plezanje na vrh Annapurne (8091 m), prvega osemstisočaka, ki se je dal »zavzeti« človeku, je njega dni v marsičem odločilno prispevalo k temu, da so si Francozi pridobili sloves svetovne alpinistične velesile. Ob 40-letnem jubileju tega velikega alpinističnega dejanja so sredi junija mestni očetje Chamonixa pripravili velikopotezno spominsko slovesnost. Vodja uspešne odprave iz leta 1950 Maurice Herzog je prevzel patronat nad temi štiridnevnimi kulturnimi dogajanji. Že več kot mesec dni pred prireditvami je potrdila svoj prihod v Chamonix številna ugledna himalajska družina, med njimi številni alpinisti, ki so ustvarjali zgodovino himalajizma in od katerih so nekateri že zdavnaj postali legende. Poleg spominskih prireditev in slovesnosti so pripravili razstave, konference in medijske prireditve, ki so osvetlile celotno pahlačo današnjega (in takratnega) ekspedicijskega dogajanja.